

Державна наукова установа
«Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини»
Державного управління справами

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОСНОВИ НАУКОЗНАВСТВА. МЕДИЧНА ІНФОРМАТИКА ТА
ЕЛЕМЕНТИ ДОКАЗОВОЇ МЕДИЦИНИ, ОХОРОНА ПРАВ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**
для здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії

Термін навчання 4 роки

Напрямок підготовки 22 «Охорона здоров'я»
(шифр і назва напряму підготовки)

Спеціальність 222 «Медицина»
(шифр і назва спеціальності)

Київ – 2016

Автори:

Гур'янов В.Г., старший науковий співробітник наукового відділу організації медичної допомоги ДНУ "НПЦ ПКМ" ДУС, кандидат фізико-математичних наук, доцент

Черепов Л.В., науковий співробітник (інтелектуальна власність) наукового відділу організації медичної допомоги ДНУ "НПЦ ПКМ" ДУС, кандидат технічних наук

Рецензент:

Слабкий Г. О., завідувач кафедри громадського здоров'я Ужгородського національного університету, доктор медичних, професор;

Горачук В. В., вчений секретар і професор кафедри управління охороною здоров'я Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика, доктор медичних наук, доцент.

Робоча програма для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії з «Основи наукознавства. Медична інформатика та елементи доказової медицини, охорона прав інтелектуальної власності» схвалена Науково-методичною радою Державної наукової установи "Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини" Державного управління справами 15 червня 2016 року (протокол № 5).

Пояснювальна записка

Навчальна дисципліна **"Основи наукознавства. Медична інформатика та елементи доказової медицини, охорона прав інтелектуальної власності"** включена до нормативної частини освітньо-наукової програми загальної підготовки докторів філософії з медицини з наукових спеціальностей напряму "Медичні науки у ДНУ "НПЦ ПКМ" ДУС.

Сучасні медичні та клінічні дослідження проводять, базуючись на ґрунтовних положеннях доказової медицини, під якою розуміють свідоме використання найкращих існуючих відомостей при лікуванні конкретного пацієнта. Крім цього, під час проведення клінічних випробувань, згідно вимогам GCP, велика увага повинна приділятися статистичним методам. Це пов'язано із необхідністю отримувати надійні та співпадаючі результати. Крім того, рішення медичної задачі в такій постановці неможливе без використання сучасних інформаційних технологій та відомостями з **охорони прав інтелектуальної власності**.

Робоча програма з дисципліни **"Основи наукознавства. Медична інформатика та елементи доказової медицини, охорона прав інтелектуальної власності"** підготовлена у відповідності з положеннями постанови Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 «Про затвердження порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», та наказом Міністерства охорони здоров'я України від 28 вересня 2012 року №751 щодо «Методики розробки та впровадження медичних стандартів (уніфікованих клінічних протоколів) медичної допомоги на засадах доказової медицини».

На вивчення дисципліни **"Основи наукознавства. Медична інформатика та елементи доказової медицини, охорона прав інтелектуальної власності"** навчальним планом підготовки доктора філософії виділено 4 кредити ECTS – 120 академічних годин, з них 60 годин аудиторних і 40 годин для самостійної роботи. Підсумковим контрольним заходом є залік, який передбачає виконання практичних завдань та тестування з теоретичних питань.

Робочий план

модулю " Основи наукознавства. Медична інформатика та елементи доказової медицини, охорона прав інтелектуальної власності " (4 кредити – 120 годин)

Код розділу, теми	Назва розділу, теми	Кількість годин				
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Всього
1	Основи наукознавства	2	–	–	3	5
2	Основні завдання та складові доказової медицини	2	–	3	3	8
3	Класифікація медичних досліджень	–	3	–	3	6
4	Робота з біомедичними даними	2	–	4	6	12
5	Статистичні гіпотези та їх перевірка	2	–	3	6	11
6	Планування експерименту	–	–	3	3	6
7	Причино-наслідкові зв'язки	–	–	3	3	6
8	Кількісна оцінка клінічного ефекту	–	–	3	3	6
9	Регресійний аналіз	2	–	3	9	14
10	Методи оцінки адекватності моделей регресії та класифікації	2	–	3	3	8
11	Технологія вивчення наукової літератури	–	–	3	6	9
12	Пошук інформації за допомогою спеціалізованих медичних пошукових систем	–	–	–	6	6

Код розділу, теми	Назва розділу, теми	Кількість годин				
		Лекції	Семінарськ і заняття	Практичні заняття	Самостій-на робота	Всього
13	Інтелектуальна власність	2	–	–	–	2
14	Система охорони інтелектуальної власності в Україні	2	–	–	–	2
15	Законодавчі акти щодо охорони інтелектуальної власності	2	–	–	2	4
16	Набуття прав на винаходи	2	–	1	1	4
17	Набуття права на твір	2	–	1	1	4
18	Підготовка заявок на об'єкти інтелектуальної власності	–	–	2	2	4
	Модульний контроль (залік)	–	–	3	–	3
<i>Разом годин - модуль "Основи наукознавства. Медична інформатика та елементи доказової медицини, охорона прав інтелектуальної власності"</i>		22	3	35	60	120

Зміст робочої програми

Тема 1. Основи наукознавства.

Предмет, задачі та методологічні основи інформатики. Науково-інформаційна діяльність та автоматизовані інформаційні системи.

Тема 2. Основні завдання та складові доказової медицини.

Значення доказової медицини для професійної діяльності лікаря. Шкала градації доказів і сили рекомендацій. Прикладне програмне забезпечення для статистичного аналізу

Тема 3. Класифікація медичних досліджень.

Типи медичних досліджень. Дизайн медичних досліджень: крос-секційні, випадок-контроль, когортні. Вибір методів усунення суб'єктивності. Сліпий метод. Рандомізація.

Тема 4. Робота з біомедичними даними.

Типи даних. Вибір методів аналізу даних. Закони розподілу випадкових величин. Введення даних, перевірка помилок та викидів. Точкова та інтервальна оцінки випадкової величини. Представлення медико-біологічних даних за допомогою текстових/табличних процесорів, засобів презентацій.

Тема 5. Статистичні гіпотези та їх перевірка.

Перевірка гіпотез про закони розподілу. Надійність і потужність критерію. Параметричні та непараметричні критерії. Методи порівняння середніх значень, частоти прояву ознаки для пов'язаних та незалежних вибірок.

Тема 6. Планування експерименту.

Планування експерименту. Формування вибірки дослідження. Розрахунок розміру вибірки. Інструменти та вимірювання: точність та валідність.

Тема 7. Причино-наслідкові зв'язки.

Фактори ризику. Кількісна оцінка впливу, клінічне значення. Однофакторний та двофакторний дисперсійний аналіз. Функціональний та статистичний зв'язок між ознаками. Кореляційна залежність. Коефіцієнт кореляції. Кореляційний та причинно-наслідковий зв'язок між ознаками.

Тема 8. Кількісна оцінка клінічного ефекту.

Кількісна оцінка клінічного ефекту. Коефіцієнт ефективності витрат ICER (incremental cost-effectiveness ratio). Показник користь/ризик (метод – Risk-benefit plane).

Тема 9. Регресійний аналіз.

Регресійний аналіз. Методи побудови однофакторної та багатфакторної лінійної регресійної моделі. Логістичні регресійні моделі. Нейромережеві моделі. Теорема Байєса. Аналіз рядів динаміки.

Тема 10. Методи оцінки адекватності моделей регресії та класифікації.

Точність, чутливість та специфічність моделі. Доля хибно позитивних та хибно негативних результатів прогнозування. Відношення правдоподібності. ROC-криві.

Тема 11. Технологія вивчення наукової літератури.

Методика підготовки наукової статті. Оформлення бібліографічного опису літературних джерел.

Тема 12. Пошук інформації за допомогою спеціалізованих медичних пошукових систем.

Пошук інформації за допомогою спеціалізованих медичних пошукових систем (Hinari, Medline, BioMed, Clinical Evidence). Мета-аналізи та систематичні огляди.

Тема 13. Інтелектуальна власність.

Інтелектуальна власність. Загальні питання. Поняття права інтелектуальної власності. Суб'єкти та об'єкти права

Тема 14. Система охорони інтелектуальної власності в Україні.

Система охорони інтелектуальної власності в Україні. Державна служба інтелектуальної власності України, суди, органи МВД, митниця, Антимонопольний комітет та інші органи влади.

Тема 15. Законодавчі акти щодо охорони інтелектуальної власності

Законодавчі акти щодо охорони інтелектуальної власності: Конституція України, Кодекси, закони та міжнародні договори

Тема 16. Набуття прав на винаходи.

Набуття прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торгівельні марки.

Тема 17. Набуття права на твір.

Набуття права на твір : монографії, статті, інформаційні листи тощо.

Тема 18. Підготовка заявок.

Підготовка заявок на об'єкти інтелектуальної власності.

Кінцеві цілі вивчення навчальної дисципліни

Знати:

- Законодавчі акти щодо охорони інтелектуальної власності.
- Систему охорони інтелектуальної власності в Україні
- Основи наукового методу, основні завдання та складові доказової медицини.
- Визначення біостатистики як навчальної дисципліни та її ролі в системі доказової медицини.
- Основні організаційні елементи статистичного дослідження, його методичні та практичні аспекти, основні типи дизайну дослідження.
- Методи та форми представлення та аналізу результатів дослідження з метою формування обґрунтованих висновків.
- Методичні основи та критерії вибору основних адекватних методів аналізу для перевірки статистичних гіпотез.
- Теоретичні та методичні основи аналізу статистичних результатів, їх оцінки та описання з метою формування обґрунтованих висновків.
- Технології планування дослідження та аналізу результатів дослідження.

Вміти:

- Розробляти заявки на об'єкти інтелектуальної власності
- Систематизовано аналізувати літературні джерела.
- Обирати дизайн дослідження.
- Оцінювати та аналізувати статистичні показники та параметри статистичних сукупностей.
- Розробляти протокол дослідження.
- Використовувати адекватні методи статистичного аналізу результатів наукового дослідження.
- Використовувати сучасні бази даних та репозиторії наукової інформації.
- Інтерпретувати результати використання статистичних процедур і методів.

Володіти практичними навичками:

Підготовки заявок на об'єкти інтелектуальної власності

Використання пакетів статистичного аналізу для:

- розрахунку мінімального об'єму вибірки при плануванні наукового дослідження,
- представлення результатів досліджень,
- проведення порівняння двох статистичних сукупностей при аналізі якісних та кількісних результатів досліджень,
- проведення однофакторного та багатфакторного аналізу результатів дослідження,
- проведення кореляційного та регресійного аналізу результатів дослідження;
- проведення кількісної оцінки клінічного ефекту.

Контрольні заходи

Форми поточного та підсумкового контролю

Метод контролю: усний (усне опитування), письмовий (письмові роботи), тестовий, методи самоконтролю та самоперевірки.

Форми контролю: індивідуальна перевірка.

Види контролю: поточний і підсумковий (модульний) контроль (3 год).

Поточний і підсумковий (модульний) контроль оцінювання результатів навчання здійснюється за напрямками:

- перевірка й оцінювання знань та умінь під час практичних занять;
- тематична перевірка й оцінювання засвоєння певного фрагменту змісту робочої програми навчальної дисципліни **"Основи наукознавства. Медична інформатика та елементи доказової медицини, охорона прав інтелектуальної власності"**;

- перевірка роботи з першоджерелами, виконання самостійної роботи;
- перевірка і оцінювання виконання індивідуального завдання;
- проведення поточного модульного контролю;
- проведення підсумкового контролю й оцінювання (залік).

Поточний контроль і оцінювання результатів навчання здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня засвоєння теоретичних знань, рівня сформованості компетентностей.

Поточний контроль здійснюється за наступними критеріями:

- мотивація, активність та результативність роботи протягом навчання;
- своєчасність та якість виконання поточних завдань;
- виконання завдань для самостійного опрацювання;
- якість виконання письмових робіт, усних відповідей на семінарських та практичних заняттях.

Поточний контроль передбачає регулярний облік і контроль виконання різних видів завдань.

До підсумкового модульного контролю допускаються особи, які повністю виконали навчальний план. Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку, який передбачає виконання практичних завдань та тестування з теоретичних питань.

Поточний контроль

Максимальний бал оцінювання при вивченні дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість балів
1.	Тема 1, 2	10
2.	Тема 3	10
3.	Тема 4	10
4.	Тема 5	10
5.	Тема 6	10
6.	Тема 7	10
7.	Тема 8	10
8.	Тема 9	10
9.	Тема 10	10
10.	Тема 11, 12	10
11.	Тема 13, 14, 15	10
12.	Тема 16, 17, 18	10
	Разом	120
	Підсумковий модульний контроль	80
	Разом сума балів	200

Результати вивчення дисципліни оцінюються за бінарною системою "Залік" (при сумі балів ≥ 120) або "Не склав" (при сумі балів < 120)

Матеріально-технічне та інформаційне забезпечення:

1. Ноутбук HP 635, персональні ноутбуки та планшети, вільний доступ до мережі Internet, мультимедійний проектор NEC NP29LP (рік введення в експлуатацію 2016 – 1 шт.).
2. Офісні програми призначені для основної маси користувачів: текстові і табличні процесори, графічні редактори, засоби презентацій, системи управління базами даних, а також їх інтегровані пакети (Microsoft

Word, Microsoft Excel), застосунок STATISTICA, авторський пакет статистичних програм «Medstat» (Лях Ю. Є., Гурьянов В. Г.).

3. Інформаційний ресурс: навчально-методична література

Перелік теоретичних питань та практичних навичок для підсумкового контролю

1. Законодавчі акти щодо охорони інтелектуальної власності. Міжнародні договори у галузях охорони авторського права та охорони промислової власності.
2. Поняття права інтелектуальної власності. Суб'єкти і об'єкти права інтелектуальної власності.
3. Поняття авторського права. Суб'єкти і об'єкти авторського права. Суміжні права. Суб'єкти і об'єкти суміжних прав.
4. Поняття твору. Види твору. Поняття співавторства, особистих майнових та немайнових прав автора.
5. Поняття промислової власності. Суб'єкти і об'єкти патентного права.
6. Винахід, корисна модель, патент. Визначення. Види патенту.
7. Експертиза заявок на об'єкти промислової власності. Види експертиз.
8. Порядок видачі патенту. Державні реєстри патентів України. Межі чинності патентів. Особисті немайнові та майнові права винахідника.
9. Торговельна марка. Визначення. Суб'єкти права на торговельну марку. Набуття прав на торговельну марку. Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів і послуг.
10. Поняття раціоналізаторської пропозиції. Об'єкти і суб'єкти раціоналізаторської пропозиції.
11. Комерційна таємниця. Загальна характеристика інституту комерційної таємниці. Поняття та ознаки комерційної таємниці. Суб'єкти і об'єкти права інтелектуальної власності на комерційну таємницю. Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю.
12. Органи державної влади у сфері охорони інтелектуальної власності. Державна служба інтелектуальної власності.
13. Захист прав інтелектуальної власності. Порядок сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності.
14. Основні типи планів дослідження.
15. Основні фази дослідження.
16. Систематичні огляди та мета-аналізи.
17. Класифікація статистичних комп'ютерних програм підготовки та аналізу даних.
18. Планування експерименту. Статистична та клінічна значущість відмінностей.
19. Визначення розміру та структури вибірки.
20. Вибір методів усунення суб'єктивності.
21. Рандомізація. Методи рандомізації.

22. Типи даних. Якісні та кількісні ознаки.
23. Класифікація похибок вимірювання.
24. Випадкові величини та закони їх розподілу. Нормальний закон розподілу. Альтернативний закон розподілу.
25. Точкові оцінки параметрів розподілу випадкової величини для нормального закону розподілу.
26. Точкові оцінки параметрів розподілу кількісної випадкової величини при відмінності закону її розподілу від нормального. Оцінка центру розподілу, варіабельності ознаки.
27. Точкові оцінки параметрів розподілу випадкової величини у випадку альтернативного закону розподілу. Класифікація похибок вимірювання.
28. Інтервальні оцінки для середнього значення, медіани та частоти, ліва та права межа інтервальної оцінки, рівень значущості розрахунку оцінки. Графічне представлення даних.
29. Перевірка статистичних гіпотез. Параметричні та непараметричні критерії порівняння.
30. Похибки при перевірці гіпотез. Надійність критерію. Потужність критерію.
31. Порівняння середніх значень двох сукупностей, що підпорядковуються нормальному закону розподілу. Незалежні вибірки. Критерій Стьюдента для незалежних вибірок. Зв'язані вибірки. Критерій Стьюдента для зв'язаних вибірок.
32. Порівняння центрів двох сукупностей, що не підпорядковуються нормальному закону розподілу. Незалежні вибірки. Критерій W-Вілкоксона для незалежних вибірок. Зв'язані вибірки. Критерій T-Вілкоксона для зв'язаних вибірок.
33. Порівняння долі для альтернативного розподілу ознаки. Критерій хі-квадрат. Метод кутового перетворення Фішера.
34. Дисперсійний аналіз. Критерій Крускала-Уоліса.
35. Множинні порівняння у випадку нормального розподілу ознаки. Критерій Шеффе. Критерій Данна.
36. Множинні порівняння у випадку відмінності закону розподілу ознаки від нормального. Критерій Даннета.
37. Множинні порівняння для альтернативного розподілу ознаки. Критерій Мараскуїло-Ляха-Гур'янова (МЛГ).
38. Кореляційний аналіз. Коефіцієнт кореляції Пірсона, показник рангової кореляції Спірмена та їх застосування. Сила та спрямованість кореляційного зв'язку.
39. Кореляційні та причинно-наслідкові зв'язки.
40. Однофакторні та багатофакторні математичні моделі: лінійна регресійна модель
41. Логістична модель, нелінійна модель, нейромережева модель.
42. Побудова та аналіз кривої операційних характеристик (ROC-криві).
43. Методи оцінки адекватності моделей регресії. Коефіцієнт множинної кореляції. Доля невизначеної дисперсії.

44. Методи оцінки адекватності моделей класифікації. Чутливість та специфічність моделі. Доля хибно позитивних та хибно негативних результатів прогнозування.
45. Використання таблиць дожиття. Порівняння кривих дожиття, логранговий критерій.
46. Кількісна оцінка клінічного ефекту: зниження абсолютного ризику (ЗАР), відношення ризиків (ВР), кількість хворих, що потребують лікування (КХПЛ), відношення шансів (ВШ), криві дожиття – їх інтервальна оцінка.
47. Використання результатів мета-аналізу для побудови форест діаграм.

Рекомендована література

1. Айвазян С.А, Мхитарян В.С. Теория вероятностей и прикладная статистика. - 2 тома. Т-1.- Юнити, 2001. - 656 с.
2. Алексахин С.В. и др. Прикладной статистический анализ (Учебное пособие для вузов). – М.: ПРИОР, 2001. - 224 с.
3. Алексахин С.В. и др. Прикладной статистический анализ данных. Теория. Компьютерная обработка. Области применения: В 2-х кн. - М.: ПРИОР, 2002. – 688 с.
4. Боровиков В. Statistica. Искусство анализа данных на компьютере. – СПб: Питер, 2001.-656 с.
5. Берк Кеннет, Кейри Патрик. Анализ данных с использованием Microsoft Excel. Пер. с англ. – М. : Издательский дом Вильямс, 2005.-506 с.
6. Власов В.В. Введение в доказательную медицину. М. Медиа Сфера. 2001. –392 с.
7. Гайдышев И. П. Анализ и обработка данных: специальный справочник. - Специальный справочник, 2001. - 752 с.
8. Горьков В.А., Быков А.В., Медведев О.С., Харпер Дж., Чурилин Ю.Ю. Медицина, основанная на доказательствах.-Фарматека.-1998.-340 с.
9. Гельман В.Я. Медицинская информатика: практикум. – СПб: Питер, 2001. – 480 с.
10. Гланц С. Медико-биологическая статистика. - Издательство: "Практика", 1999. - 459 с.
11. Гмурман В. Теория вероятностей и математическая статистика.- Высшая школа (7-е изд.), 2001.-346 с.
12. Гойко О.В. Практичне використання пакета STATISTICA для аналізу медико-біологічних даних. – Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів.(Рекомендовано МОН України, ISBN 966-8326-31-8). – Київ, 2004. – 76 с.
13. Дюк В., Эммануэль В. Информационные технологии в медико-биологических исследованиях. – СПб.: Питер, 2003. – 528с.
14. Калинина В.Н., Панкин В.Ф. Математическая статистика. Учебник: Высшая школа, 2001. - 336 с.
15. Кремер Н. Теория вероятностей и математическая статистика.- Юнити, 2001.- 543 с.

16. Ланг Т.А., Сесик М. Как описывать статистику в медицине: руководство для авторов, редакторов и рецензентов / Пер. с англ. под ред. В.П. Леонова. 2-е издание. – М.: Практическая медицина, 2016. – 480 с.
17. Лапач С.Н. и др. Статистические методы в медико-биологических исследованиях с использованием Excel. Издательство: "Морион Лтд", 2000. – 320 с.
18. Лукьянова Е.А. Медицинская статистика.- Издательство: "РУДН", 2002. – 255 с.
19. Лях Ю.Е., Гурьянов В.Г. Хоменко В.Н. и др. Основы компьютерной биостатистики. Анализ информации в биологии, медицине и фармации статистическим пакетом MedStat. – Д.: Папакица Е.К., 2006. – 214 с.
20. О.П.Мінцер, Ю.В.Вороненко, В.В.Власов. Оброблення клінічних і експериментальних даних у медицині. Навч.посібник – К.: Вища шк., 2003. – 350 с.
21. Петри А., Сэбин К. Наглядная статистика в медицине/ Пер. с англ. под ред. В.П. Леонова. 3-е издание, переработанное и дополненное. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2015. – 216 с.
22. Юрьев К.Л., Логановский К.Н. Доказательная медицина. Кокрановское сотрудничество.//Укр. мед. часопис, 2000, № 6/20.
23. Інтелектуальна власність: теорія і практика інноваційної діяльності: Підручник/ М. В. Вачевський, В. Г. Кремень, В. М. Мадзігон та ін.; Мін-во освіти і науки України, Дрогобицький державний педагог. ін-т ім. Івана Франка. - К.: Професіонал, 2006. - 447 с.
24. Інтелектуальна власність : Словник-довідник : У 2 т./ Ред. О.Д. Святоцький; Державне патентне відомство України. - К.: Ін Юре. - 2000. - (Б-ка словників "Ін Юре") Т.1: Авторське право. - 2000. - 354 с.
25. Інтелектуальна власність : Словник-довідник : У 2 т./ Ред. О.Д. Святоцький; Державне патентне відомство України. - К.: Ін Юре. – 2000. - Т.2: Промислова власність. - 2000. - 354 с.
26. Підпригора О. Законодавство України про інтелектуальну власність: монографія/ Оксана Підпригора,. - Харків: Консум, 1997. – 190 с.
27. Хрустальова В. Інтелектуальна власність в системі економічних відносин перехідної економіки України: Автореф. дис. на здобуття наук. ступ. кандид. економ. наук: Спец. 08.01.01 - Економічна теорія/ Вікторія Хрустальова,; Київський ун-т ім. Т.Г.Шевченка. - К., 1999. - 19 с